

JAMES GILLRAY. THE WRITING ON TE WALL.

huwelijk tusschen een koninklijke prinses van Engeland, Mathilde, met den om zijn buitengewone (in dien tijd van zware menschen buitengewone!) dikte bekende prins van Württemberg, op die zeer kluchtige prent van Gillray heeft Z.M. er twee in de hand, als hij het jonge paar — de bruid schijnt ook niet bepaald slank te zijn geweest — in statie voorgaat naar het echtelijk praal- en slaapsalet. Mama Charlotte draagt een kan eigen gebrouwen dun bier, en Pitt komt, ondanks den finantieelen nood der tijden, aandragen met een huwelijksgift uit de staatskas van £ 80.000.

Andere leden van het gansch niet onberispelijk koninklijk, meerendeels niet huiselijk huisgezin passeeren elk op hun beurt de spitsroeden-revue van Gillray's hoon. Een prent heet de verschillende ondeugden voor te stellen, al die ondeugden zijn verpersoonlijkt door het koninklijke paar en hun zoons.

De schraapzucht is voorgesteld door George en Charlotte te zamen aan een tafel zittend met zakken millioenen die zij omhelzen. Het Spel door den Hertog van York, Dronkenschap door den Prins van Wales (later de beruchte Prins-Regent, van wien wij veel meer zullen moeten spreken), Wellust door den Hertog van Clarence, (den lateren koning William IV), die met Miss Jordan zit te vrijen. Dezen laatsten ziet men op een andere prent in een hangmat liggen met een andere schoone, ditmaal een kleurlinge.

George III werd reeds in het begin der 19e eeuw van tamelijk stompzinnig, ganschelijk waanzinnig, en het regentschap kwam in de meest onwaardige handen, waarin het vallen kon, die van zijn oudsten zoon. Daar deze zeer zeker unieke persoonlijkheid om zoo te zeggen zijn eigen lijfcaricatuur heeft gehad, en er tijdens zijn regentschap alleen meer schandalen voorkwamen dan misschien

JAMES GILLRAY. THE WEDDING-NIGHT.

tijdens de regeering van alle andere vorsten van zijn geslacht samen, moeten wij hem bewaren voor straks, wanneer wij ook andere caricaturen dan die van Gillray bekijken, om den teekenaar eerst nog eens van een anderen kant te leeren kennen, en wel als leider der campagne tegen Frankrijk en Napoleon.

Als gezegd (en het gaat altijd zoo) in de buitenlandsche politiek heerschte onder de elkaar zoo zéér onliefderijk bekijkende Britten een roerende eenheid. De vrijwel stapelgekke Paul I van Rusland, Englands bondgenoot, maar zijn vrienden bijwijlen uiterst onhebbelijk bejegenend, en bijster wisselvallig in zijn politiek, liet in 1801 plotseling boos over Ruslands weinige krijgssucces, Frankrijks overige vijanden in den steek. Een van teekening onbeduidende caricatuur (niet van Gillray) „The three Orders of St. Petersburg” geeft den Czaar, met de kroon waarop „Disorder” geschreven staat, op het hoofd, een Order en een Counter-

order in de hand en Gillray zelf teekent zijn portret, „Mens turpis, corpore turpi” het vodje papier dat het verbond beduidt met voeten tredend, een prachtig misdadigers-type, dwergachtig van gestalte, met hevig wijkend voorhoofd, een zadelneus en enorme lippen, in pompeuze uniform en verwaten houding.

Wij hebben reeds gezien, hoe weinig achting Gillray zijn koning toedroeg; maar als er sprake is van generaal Bonaparte (de Engelschen hebben hem toentertijd nooit Napoleon en nooit keizer willen noemen) wordt de botterik George III op eenmaal het symbool van Englands grootheid, en minachtend bekijkt hij door een vergrootglas Gulliver-Bonaparte, het pieperig-kleine druktemakertje, dat het in zijn bolletje heeft gehaald hem aan te vallen.

Die hebbelijkheid, om Napoleon als een uitgehongerd ventje met lange sluike haren voor te stellen, bleef de Engelsche caricatuur tot het laatst bij. Trouwens, ook Napoleon

was hier weer een symbool, een symbool van de Fransche koude drukte, de Fransche armoede en de Fransche onmacht om Engeland te na te komen. Hij was eenvoudig een generaal van die bestiale revolutie, waartegen Gillray enkele van zijn zeer krasse, bijna grootsche (bijna, want meer scherpe dan machtige) prenten had gelanceerd.

„The Zenith of French Glory” is een dier felle prenten, de Sansculot, die op den stang van de lantaarnpaal zit te fiedelen, waaraan de priesters hangen, is een creatie, Hogarth volkomen waardig. Het is jammer, dat de behandeling van de prent verder zoo pieterig is, ziedaar een opgaaf, die Rowlandson beter zou hebben ten uitvoer gebracht, Rowlandson met zijn prachtig globaal aanduiden van massabeweging en ruimte. De prent waar de magere Franschman, die op iets bijt dat niet voedzamer is, zeker, dan een houtje, verrukt over zijn vrijheid, en de zich

brommend en mopperend te goed doende John Bull tegenover elkaar zijn geplaatst, behoeft geen ander commentaar dan dat de vergelijking der karakters hier dan toch niet geheel ten gunste van den Brit uit

schijnt te moeten vallen. De beide prentjes, waarop eerst de citoyen-kapper komt vertellen dat: „De king is escape!” (de aardigheid om buitenlanders onder elkaar gebroken

Engelsch te laten praten, is voor ons nu niet zeer te genieten, ze was toen aan de orde van den dag) en daarna een citoyen-bakker van de gelukkige vangst komt kond doen, zijn weer heel kluchtig; niet fijn gedacht, niet fijn van typeering, maar sterk van expressie. Men

gevoelt wel, dat Gillray althans meer van de Franschen gezien had dan Hogarth, die het niet verder dan Calais bracht.

Onder de prenten op Napoleon zijn zeer geestige, waaronder echter niet weinige van een ongehoorde grofheid. Een bepaald vlgelachtige is die, welke Madame Tallien met Josephine de Beauharnais voorstelt, poedelnaakt dansend voor den wel lusteling Barras, terwijl generaal Bonaparte door een opening van het gordijn mag gluren. Wie der

beide Bacchanten, de op den rug of de en face geziene, de latere keizerin moet zijn, weet ik niet, maar de laatste is een wel zeer knap geteekend type van een zeer brute en zeer plebejische meid. De groote prent „The

JAMES GILLRAY. THE CORSICAN GARDENER.

JAMES GILLRAY. RECONCILIATION.

writing on the wall", een herhaling van de koning-Belsazar-geschiedenis, vertoont Josephine (de gracelijke, liefvallige Josephine van Prudhon's mooie schilderij!) als een grove dikke madam, zoo verdiept in haar gulzig drinken, dat zij niets bemerkt van den schrik haars spichtigen gemaals, die tegen zijn plan tot landing in Engeland gewaarschuwd wordt door het vlam-mend schrift op den muur. Men lette op het maal, welks gerechten genaamd zijn naar de stevige delicatessen, aan welke men zich voorstelt bij een landing te goed te zullen doen, en merke de vulgaire tronies op van Napoleon's inderdaad niet zelden onbeschaafde generaals.

Bar als deze prenten zijn, Gill-ray toonde in andere dat hij ook met fijnheid en gulheid spotten kon. Twee zeer genoegelijke caricaturen vertoonen den keizer in zijn bezigheid van king-maker. Op de eene is hij suikerbakker en Talleyrand zijn knecht. Die beiden hebben groote schorten voor, de knecht kneedt het deeg, en „Bony", die voor deze gelegenheid „Jeddy Doll" gedoopt is, haalt juist de speculaas-vrijers, de vorsten van Beieren, Wurtemberg en Baden uit den oven. De arme stadhouder van Holland, wiens persoon is aangeduid door letters

op zijn omvangrijke billen, ligt tusschen andere poppen, smadelijk weggeworpen in de „Ash-Hole for broken Gingerbread". De prent is van 1806.

De andere plaat stelt Napoleon als tuinman voor. Hij is bezig een koningsboom te planten, Talleyrand graaft een kuil, hij zet zijn horrelvoet op den schop, een andere,

dikke oude koningsboom wordt omgehakt, op een afstand rijen zich de reeds geplante boompjes, waaronder de Holland Pippin Lodewijk, die hier stellig evenals zijn broer, te tener is voorgesteld.

Ik heb reeds gezegd, dat ik dat puikje aller vorsten, den Prins Regent, later George IV tot het laatst wilde bewaren, als het lekkerste beetje voor den satiricken honger der spotprentteekenaars, en daarom zal het zaak zijn, er eerst nog even op te wijzen,

dat Gillray ook bij uitzondering wel moden society-caricaturen heeft gemaakt.

Moet men het fijne figuurtje dat Madame Tallien (ditmaal zeer bekoorlijk), weergeeft in de dracht der naaktheid, de gespleten rok, die thans ook weer in de mode is, maar de split nog hooger zich uitstrekkend, en dan niets daaronder, den boezem geheel bloot, en op het Grieksche kapsel torenhooge

JAMES GILRAY. CONVENIENCE OF THE NEWEST FASHION.

struisveeren (maar die tooi is toch wel een inventie van den Engelschen teekenaar?) moet men dat prentje ook als een mode-caricatuur, of wel als een politieke beschouwen? Een echte mode-spotprent is in alle geval die, waarop het nieuwe damescostuum een moeder uit den beau-monde in staat stelt, haar baby, zonder knopen los en weer vast te maken, even de borst te geven, terwijl het rijtuig reeds wacht.

Een andere prent doet door de koddige wijze waarop excesses in de mode geperiffleerd zijn, denken aan Fransche caricaturen uit den zelfden tijd, ze is echter pit-tiger en tegelijk strenger van teekening. Een dame met heel lang hangend haar en een heel klein hoedje waarop takkebossen van pluimen, wandelt hand in hand met een heer, die een monstrueus grooten hoed en een heel pieterig stokje draagt.

Zijn vader mag dan een domkop zijn geweest, zijn broers allesbehalve heilige boontjes, de Prins-Regent, later George IV was, zoover men kan nagaan, veel erger dan een losbol en deugniet: een hartlooze, door en door valsche, verwijfde schobbejak. Een van de dingen die hem het best in zijn vlegel-achtigheid doen kennen, is het feit, dat hij die als eenig talent een buitengewone gave had om iemand te imiteeren (zoo kon hij Kemble, den acteur die hem les in dictie had gegeven, verbluffend juist nadoen) er plezier in had, zijn krankzinnigen vader na te bootsen ten aanschouwe der verheugde gezellen zijner drinkgelagen en boeleerpartijen. Toen in 1816 ten gevolge der ver-

schrikkelijke economische crisis na de vele oorlogen, oproeren waren uitgebroken en weer onderdrukt, zaten verscheidene arme inwoners van Nottingham, die in hun onwetende woede de weefmachines hadden vernield (in welke zij vijanden van hun broodwinning zagen) in de gevangenis te wachten, maanden lang, tot het den Prins-Regent behagen zou, hun doodvonnis al of niet te bekrachtigen, maar zijn pretjes en de zorg voor zijn garderobe lieten hem geen tijd. Thackeray geeft zijn portret op deze wijze:

„Daar is zijn jas, zijn ordester, zijn pruik, daaronder zijn gezicht met den gemaakten,

dommen lach, met een lei en een stukje krijt zou ik hier en nu een herkenbare gelijkenis van hem kunnen schetsen. En toch, na in twintigtallen deelen over hem te hebben gelezen, oude tijdschriften en kranten te hebben nagesnuffeld op de jacht om hem te lee-

ren kennen, en hem hier op een bal, daar op een openbaren maaltijd, dan weer op de rennen, enzoovoort te hebben ontmoet — ziet men dat men nog niets heeft, niets dan een schijnvertooning. Zijn vader en voorvaderen waren tenminste mannen. Men wist waaraan men toe was met hen, wat zij zouden doen in gegeven omstandigheden, dat zij, als het ertoe kwam, konden vechten en zich als goede, taaie soldaten gediagen. Zij hadden vrienden van wie zij, omdat zij naar hun smaak waren, konden houden, vijanden die zij flink verfoeiden, hadden hun eigen hartstochten, verrichtten handelingen die in hun aard lagen, hielden er een per-

MARKS. HOW TO GET UNMARRIED...

soonlijkheid op na. De sailor-king die na George kwam (William IV) was een man, de hertog van York was een man, dik, oplopend, druk, jolig, vol vloeken, moedig. Maar wat was George dan toch? Ik probeer te determineeren, en vind zijden kousen, opvulsel, baleinen, een kikvorschen-rokje, een bonten kraag, een ordester aan een blauw lint, een sterk geparfumeerd zakdoekje, een van Truefitt's beste nootbruine pruiken riekend naar olie, een valsch gebit, een lange zwarte wandelstok, vesten, nog meer vesten, en dan niets meer".

Maar Thackeray's portret is niet ongunstig genoeg. De man was behalve

The dandy of sixty who bows with a grace
And has taste in
wigs, collars, cuirasses and lace.

zoaals onder een van George Cruikshank's prenten staat, het toppunt van lage zelfzucht, hij had een kwaadaardige, treiterige, koude natuur, het was hem een feest kostbare zaken ten laste van 's lands kas te koopen en

dan niet te gebruiken; niets kon hem kwetsen, hij grijnsde om beledigingen, hij was een weerzinwekkende geile aap, met niets dan ijdelheid en nog eens ijdelheid als puur-menschelijke eigenschap. De naam van „first gentleman of England", dien hij zich zelf gaf, is wel een gruwzame bespottung van de fijnere beteekenis die aan dit woord te hechten is.

Dat was het nominaal hoofd van den Engelschen staat, in een tijd, waarin dit rijk meest alleen Napoleon het hoofd bood, de man aan wien Nelson en Wellington rekschap verschuldigd waren!

De caricatuur heeft dit verachtelijk creatuur niet gespaard. Gillray, Rowlandson,

de Cruikshanks, Seymour, hebben een reeks charges nagelaten, die hem onsterfelijk maken — van een niet benijdenswaardige onsterfelijkheid weliswaar.

Het hoogtepunt heeft het schandaal, dat om dezen George woekerde, en heeft de caricatuur die hem op de kaak stelde wel bereikt in den tijd van zijn proces tegen zijn vrouw, Caroline van Brunswick-Wolfenbüttel. Lag er over den man nog een waasje van welgemanierdheid, was hij nog een eenigszins decoratieve figuur bij statiegelegenheden, de vrouw was, althans in later jaren, van een vulgaire excentriciteit in uiterlijk en gedrag, die haar op zichzelf reeds ten eenenmale ongeschikt maakten

voor de positie die zij innam. Intusschen, zij werd van den aanvang af met zooveel minachting en wreedheid behandeld, dat men geneigd is haar latere gedragingen toe te schrijven aan een ontwricht gemoed. Voor hen, die met haar in aanraking kwamen was het

moeilijk de vrouw, die zich op elke denkbare wijze compromitteerde, sympathie te schenken; het volk echter bleef het doen. Het bleek noodig de getuigen, die expresselijk uit Italië, waar Caroline lang verblijf hield, waren overgekomen om van haar misdragingen te vertellen, op te sluiten en te bewaken, om hen tegen de volkswoede te beschermen, en toen George in 1821 in het Dury Lane-Theatre zat, riep een man van het schellinkje: „Where is your wife, Georgy?"

Over het algemeen waren de caricaturisten (maar vooral George Cruikshank) op de hand der koningin, wier protesten en brieven, waarschijnlijk door haar raadgevers

ANONYMUS. A PEEP INTO THE PUMP-ROOM.

(waaronder de radicale staatsman Lord Brougham) opgesteld, niet zonder waardigheid waren. Het is niet mijn taak het proces dat aan beide zijden gemis aan takt en waardigheid deed zien, en een geweldig opzien heeft gebaard ook in het buitenland, hier te bespreken, genoeg zij, dat het een voor beide partijen onbevredigende uitkomst had; want Caroline werd bij de derde lezing in het huis der Lords wel in het ongelijk gesteld, maar met zoo schrale meerderheid, dat de regeering de zaak niet verder durfde drijven. Een groote sensatie werd nog gewekt door den zeldzaam dwazen optocht, dien de koningin heeft gehouden, om haar tevredenheid over dit resultaat te bewijzen; en die weer behalve natuurlijk opstootjes, een storm van spotprenten uitlokte. Zij trachtte nog in 1821 bij de kroning toegang te verkrijgen tot de Abdij of Westminster, om de plechtigheid te verstoren; drie weken nadat deze smakelooze poging mislukt was, stierf zij. Bij haar begrafenis zelfs nog kwam het tot rumoerige tooneelen, waarbij zelfs dooden vielen.

Maar het is met de caricatuur dier dagen dat wij te maken hebben. Nog slechts één van Gillray rest ons onder de illustraties. Ze heeft betrekking op de tijdelijke verzoening van het hier boven beschreven paar. De kop van George is alweer prachtig van typeering en het geheel is van vinding, groepeerings en teekening perfect. Men vergelijk de compositie, die zoo volkomen opgelost is, zoo eenvoudig en levendig, eens met die der beide prentjes, die nog overblijven, waarvan een door zekeren Marks is, de andere van een anonymus.

Hoewel aan duidelijkheid niets te wenschen overlatend, en in de koppen niet zonder expressieve kracht, is de prent „How to get unmarried” een echt staaltje van die onbeholpenheid en stijfheid in de compositie, welke de mindere caricaturisten van het tijdvak kenmerkt.

Let op den meneer die als onpartijdig koor dienst doet en verklaart dat de koningin

die zoo rotsvast stand houdt (slechts losjes de hand van Justitia drukkend) tegenover het trekken van den Regent, Castleragh en andere van haar vijanden „every inch a queen is”, en op de zoetige conventionele juffer Gerechtigheid, die beweert dat het voorbeeldig gedrag van Caroline de navolging waardig is.... Hoe stijf ook, het prentje behoort, al was het alleen wegens de knappe portretten, tot de goede exemplaren onder de producten der mindere goden. Een geheel ander soort van prent is de anonyme met de vele bijeengepropte figuren, die onze laatste illustratie moet zijn.

De oude, monsterleelijke vrouw, op den stoel zittend, is de koningin-weduwe Charlotte, moeder van den Prins-Regent. Zij is te Bath aangekomen en gebruikt er het water onder buitengewone belangstelling. Achter de dikke vrouw met de geborduurde japon staat de dokter, en kijkt op zijn horloge; het schijnt dat het gewenschte resultaat op zich laat wachten. De duke of Clarence (een van haar zoons, later William IV) staat achter haar, en beveelt haar ook uit naam van „Georgey”, brandewijn aan. De smaak van het water schijnt dan ook niet naar den zin der oude dame te zijn, die zich ook beklaagt over pijn in den buik, hetgeen toch op het begin van een uitwerking schijnt te wijzen.

De prent, bij Fores gedrukt in 1818, is van onbekende herkomst; zonder alweer bepaald slecht te zijn, vormt ze een ongunstige tegenstelling met het werk van James Gillray, die altijd vinding vertoont en meer opschuiving en kleur in de groepen brengt, zelfs waar hij het grofst van bedoeling is, in zijn wijze van teekenen smaakvol blijft, en een oneindig veel geestiger, levendiger voordracht bezit. Inderdaad is Gillray — en dit alleen is genoeg om de waardeering te begrijpen, die wel eens ten koste van zijn medecaricaturisten kwam, — de altijd klaarstaande, altijd gevatte, nooit duistere commentator der politieke gebeurtenissen, vaardig van hoofd en hand en des-